

Kasside idiopaatiline tsüstiit (*Feline Idiopathic Cystitis*)

Liisa Siimon

Kasside alumiste kuseteede haigus (FLUTD – *feline lower urinary tract disease*) hõlmab kõiki kasside põie ja kusitiga seotud haiguseid. Alla 10 aastastel kassidel on idiopaatiline tsüstiit (FIC – *feline idiopathic cystitis*) kõige sagedamini esinev alumiste kuseteede haigus, moodustades viimati mainitud haigusjuhtumitest umbes 2/3. Teised alumiste kuseteede haigused on kusekivid, bakteriaalne põiepõletik, kaasasündinud anomaaliad ja kasvajad. Kõik nimetatud haigused põhjustavad idiopaatilisele tsüstiidile sarnaseid sümptomeid nagu hematuuria, düsuuria, stranguuria, pollakiuuria ja periuria. Sarnastest sümptomitest hoolimata on kõikide nende haiguste ravi erinev.

Kasside idiopaatiline tsüstiit esineb enamasti nooremal, umbes 2-7 aastastel kassidel. Haigust esineb nii isastel kui ka emastel isenditel. Suurem osa kliinikusse jõudvatest „valusa põie sündroomiga“ kassidest on siiski kastreeritud isased. Eelsoodumuseks on tubane eluviis, ülekaalulisus, elu mitme kassiga majapidamises ja vähene vee joomine.

Kasside idiopaatiline tsüstiit on väga erineva kuluga ja sageli vinduv haigusseisund. Kõige sagedamini esineb haigus mitte-obstruktiivsel ise-limiteeruvul kujul, mil haigusnähud kestavad nii raviga kui ravita umbes 3-7 päeva. Isastel kassidel võib haigus esineda ka ägeda eluohtliku obstruktiivse vormina, sel juhul takistab uriini väljutamist valkudest, rakkudest, lagumaterjalist ja/või kristallidest koosnev limakork. Umbes 50% kassidel kordub haigusepisood umbes 1-2 aasta jooksul esimesest juhtumist.

Idiopaatilise tsüstiidi diagnoosini jõutakse teiste alumisi kuseteid tabandavate haiguste välistamise teel. Õige diagnoosini jõudmiseks on väga oluline süveneda haiguse anamneesi ning alustada võiks esialgu mitte-invasiivsete rutiinsete uuringutega. Tavapäraste uuringute hulka peaksid kuuluma uriinianalüüs ja kujutav diagnostika, et välistada kusekivid ja bakteriaalne põiepõletik. Vanematel kassidel võiks lisaks eelpool mainitule teostada ka põhjaliku vereanalüüsi (hematoloogia, biokeemia, T4, FIV/FeLV). Kui kliinilised tunnused on püsiva iseloomuga ning anamnees viitab kaasasündinud anomaaliale või kasvajale, on vajalik täpsem uurimine (tsüstoskoopia, biopsia, kontrastaineuuring). Sageli põhineb idiopaatilise tsüstiidi diagnoos anamneesil ja „leidudeta“ rutiinsetel uuringutel.

FIC patofüsioloogia on siia maani täpselt teadmata, kuid praeguse teooria ja tõendusmaterjali põhiselt arvatakse, et haigestumine on seotud põie ja neuro-endokriinsüsteemi anomaaliaga. Stress mängib idiopaatilise tsüstiidi patofüsioloogias omamoodi kandvat rolli. Kroonilise stressireaktsiooni tagajärjel tekib „tundlikel“ kassidel ebanormaalselt tugev sümpaatilise närvisüsteemi stimulatsioon, millele neerupealised ei suuda adekvaatselt piisava kortisooli vabanemisega vastata. Kõrge katehhoolamiinide kontsentratsioon põhjustab põieepiteeli permeaabluse suurenemist ning seetõttu saavad uriinis sisalduvad ärritavad prootonid ja kaaliumioonid tungida põie submukoosasse ja põhjustada seal sensoorsete neuronite ärritust. Lisaks on uuringud näidanud, et idiopaatilist tsüstiiti põdevatel kassidel on tervete kassidega võrreldes madalam põielimaskest kaitsvate glükoosaminoglükaanide ja glükoproteiinide kontsentratsioon. Vähene uriinikogus põies ja urineerimissageduse langus soodustab põletiku ja valu teket, sest kontsentreeritud uriin on kauem uroepiteeliga kontaktis. Idiopaatilist tsüstiiti põdevatel kassidel avastatakse aina rohkem muutuseid põies, kuid hetkel ei teata täpselt, kas tegemist on haiguse põhjustaja või tagajärjega. Tsüstoskoopia ja histoloogia leiud ei korreleeru alati kliiniliste sümptomitega.

Idiopaatilise tsüstiidi diagnoos on loomaarstile ja loomaomanikule äärmiselt frustreriv, sest konkreetset ravi haigusele ei ole. Uuritud on erinevate ravimite ja toidulisandite toimet, kuid siiani ei ole veel ühtki tulemust, mis tõestaks, et tegemist pole platseebo-efektiga. Seda ilmselt seetõttu, et haiguse avaldumise sagedus ja kestvus pole täpselt teada ning tehtud ei ole pikaajalisi uuringuid. Hetkel on ravi eesmärgiks vähendada kliiniliste sümptomite tõsidust ja kestvust ning pikendada ägedate episoodide vahelisi intervalle.

Kuna haiguse vallandajaks peetakse peaausjalikult stressi, siis keskendutakse peamiselt stressisituatsioonide vähendamisele ja kassi elukeskkonna parandamisele. Üheskoos kassiomanikuga peaks läbi arutama, millised kodused tegurid võivad kassi urineerimiskäitumist mõjutada ja idiopaatilist tsüstiiti esile kutsuda. „Tundlikud“ kassid reageerivad üle igasugusele uuele, seetõttu on mõistlik võimalusel vältida uute koduloomade võtmist, sagedast ja äkilist toiduvahetust, liivakasti asukoha ja liivasordi vahetamist jt tavapärasest erinevaid olukordi. Samal ajal pöörata tähelepanu, kas kodune keskkond on kassile loomumane ja mugav. Kassid vajavad peidukohti, kraapimispuud/diivanit, kõrgustes asuvat „lesilat“, soodsa asukohaga regulaarselt puhastatud liivakasti, kvaliteetset materjalist (soovitavalt keraamika) vurre mahutavaid toidu- ja jooginõusid ning mõnda mängule ärgitavat lelu. Tubase kassi jahiinstinkti turgutamiseks võib toitu peita erinevatesse tubadesse (ja eri tasapindadele) või kasutada söötmispalle. Joogikauss (soovitavalt joogikaussid) peaks ideaalis paiknema söögist eemal, sest mõned kassid eelistavad juua „saakloomast“ kaugemal.

Kontsentreeritud uriin soodustab idiopaatilise tsüstiidiga kassidel põiesena sensoorsete neuronite ärrituse ja põletiku teket. Uriinis sisalduvate ärritavate ainete kontsentratsiooni lahjendamiseks ning urineerimissageduse tõstmiseks on oluline pakkuda kassile võimalusel konservtoitu või suurendada muul moel tema vee tarbimist (mitu joogikaussi, purskkaevud, jääkuubikud, spetsiaalsed diureesi soodustavad kuivtoidud). Hiljutine söötmiskatse tõestas, et antioksidantide ja rasvhapetega rikastatud spetsiaalsed konserv- ja kuivtoidud vähendavad idiopaatilise tsüstiidi korduvaid episooide ning kliiniliste sümptomite tõsidust.

Ravimite tõhususe kohta idiopaatilise tsüstiidi ravis ei ole paraku põhjapanevaid uuringuid. Küll aga on omal kohal ägeda episoodi korral lühiajaline valuvaigistite kasutamine, sest valu põhjustab stressi, mis omakorda viib steriilse põletiku tekkeni. Valuvaigistitest eelistatakse peamiselt opioide – buprenorfiini ja butorfanooli. Abi on leitud ka mitte-steroidsetest põletikuvastastest valuvaigistitest, kuid neid ei tohi kasutada dehüdreerunud või neerukahjustusega patsientidel.

Idiopaatilise tsüstiidi krooniliseks leevendamiseks on kasutatud põiesena permeaablust vähendavat glükoosaminoglükaani (GAG) sisaldavaid toidulisandeid. Ärevust leevendava toimega toidulisandite (alfa-kasosepiini ja L-trüptofaani, L-teaniini) toimet idiopaatilise tsüstiidi ravis pole veel uuritud. Küll aga on tõestatud nende rahustav efekt. Alfa-kasosepiin on lehmapiimast eraldatud peptiid, mis seondub GABA-retseptoritega kutsudes esile bensodiasepiinidega sarnase toime. Erinevalt viimastest, puuduvad alfa-kasosepiinil bensodiasepiinidele omased kõrvaltoimed nagu näiteks uimasus. L-trüptofaan on asendamatu aminohape, mis on melatoniini ja serotoniini sünteesi lähteaineks. Need omakorda reguleerivad tuju, käitumist ning vastuvõtlikkust stressile. Alfa-kasosepiin, L-trüptofaan, L-teaniini on saadaval toidulisandina ning neid on lisatud ka eritoitudesse.

Negatiivsete tunnete ja stressi ennetamiseks ning leevendamiseks kasutatakse kassi feromoonide sünteetilisi analooge. Feromoon F3 on heaolu signaali saatev bioaktiivne aine,

millega kassid märgistavad näo ja lõuaga nühkides tuttavaid esemeid, inimesi ja loomi. Rahustava toimega F4 feromooni eritab emakass imetamise ajal ja sel on konfliktset käitumist vähendav toime. Mõlema feromooni analoogid on difuuseri ja pihustina lihtsasti kasutatavad.

Väga raskete juhtumite korral, kui teised ravivõtted ei aita, võib olla näidustatud antidepressantide kasutamine. Tritsükliliste antidepressantide pikaajaline kasutamine võib vähendada küll idiopaatilise tsüstiidi kliinilisi tunnuseid, kuid põhjustab ülekaalulisuse ja käitumusmuutuste teket. Kuna tritsüklilised antidepressandid mõjutavad maksaensüümide aktiivsust ja võimalik, et ka maksa funktsiooni, peab nende kasutamisel regulaarselt kontrollima vere biokeemiat.

Kasside idiopaatiline tsüstiit on kõige sagedamini esinev alumiste kuseteede haigus. Segasevõitu etioloogia, krooniline kulg ja konkreetse ravi puudumine muudab diagnoosi omaniku, loomaarsti ja kassi jaoks üsna ebameeldivaks. Haiguse ravi põhineb stressi ja tusatunnete ennetamisel ja leevendamisel. Arvatavasti sõltub ravi edukus kassi, omaniku ja loomaarsti koostööst.

Kasutatud kirjandus:

Buffington, C.A.T., Chew, D.J. Management of non-obstructive idiopathic/interstitial cystitis in cats. In: Elliott, J., Grauer, G.F. (Eds.) BSAVA Manual of Canine and Feline Nephrology and Urology. BSAVA, 2013, pp. 264-281.

Grauer, G.F. Current Thoughts on Pathophysiology & Treatment of Feline Idiopathic Cystitis. Today's Veterinary Practice, 2013, Nov-Dec, pp. 38-41.

Kruger, J.M., Lulich, J.P., MacLeay, J., Merrills, J., Paetau-Robinson, I., Bredja, J., Osborne, C.A. Comparison of foods with differing nutritional profiles for long-term management of acute non-obstructive idiopathic cystitis in cats. Journal of the American Veterinary Medical Association, 2015, 247, pp. 508-517.

Landsberg, G., Milgram, B., Mougeot, I., Kelly, S., Rivera, C. Therapeutic effects of an alpha-casozepine and L-tryptophan supplemented diet on fear and anxiety in the cat. Journal of Feline Medicine and Surgery, 2017, 19, pp. 594-602.

Little, S.E. The Lower Urinary Tract. In: Little, S.E. (Ed.) The Cat, Clinical Medicine and Management. Elsevier, Saunders, 2012, pp. 980-992.